

MA ÄRKAN AVARAS vaikuses. Maailm ootab loomist. Minu ümber on pimedus ja taevas. Laman, silmad nagu ilmaruumi puuritud kaevud, aga seal ei ole midagi, isegi mitte õhku. Keset vaikust hakkab mu rind värisema ja vappuma. Tõuked lähevad tugevamaks, miski kasvab seal sees ja ähvardab välja tungida. Mu ribid painduvad nagu puurivarvad. Ma ei saa midagi teha. Saan sellele hirmsale väele ainult järele anda nagu laps, kes on vihase isa ees kápuli maas. Kunagi ei tea, kuhu järgmine hoop langeb. Ja see laps olen mina. See isa olen mina.

Veel enne, kui maailm õieti loodudki on, ruttan ma aovalges minema. Seljas on mul märss, käes sepakirves. Jään seisma madalast laudast veidi eemal, puude varjus. Teen näo, et kohendan oma riideid, juhaks kui keegi mind näeb ja imestab, seon saapapaela ikka ja jälle uuesti, raputan nähtamatuid täisid mütsi seest sipelgapesa. Samal ajal piilun õue poole. Tarest tõuseb hommiku esimene suits ja näitab, et pererahvas on üles tõusnud.

Ja siis tuleb ta välja. Käes kõlguvad tühjad lüpsikud. Pearätik valendab aohämaras nagu talverüüs rabakana, nagu on ümarik sõõr selgete silmade ja tumedate kulmudega. Aiman põskede pehmust ja väikest roosat suud, mis laseb kuuldavale vaikset laulu, vormib väikseid leebaid sõnu. Loomad kuulatavad ja ammuvad ootavalt, udarad pakil nagu hommikul ikka, kui ta raske laudaukse

lahti teeb ja sisse lipsab. See käib nii kähku, liiga ruttu. Püüan oma meeled teravaks teha ja seda pilti alal hoida, et saaksin seda ikka ja jälle silme ette manada. Ikkagi jääb sellest väheks, ma pean teda ka homme nägema. Tema põlle all õõtsuvaid puusi, rinna pehmet ümarust, laudaukse haaki haaravat kätt. Ma hiilin lähemale, tõttan pooljoostes üle õue nagu varas ja peatun ukse ees. Võtan käepideme pihku. Minu sooniline, rakkus käsi on samas kohas, mida äsja puudutas tema väike käsi. Tema sõrmed, mis pigistavad seal sees suuri lehmanisasisid, lasevad valgetel jugadel lüpsikusse soriseda. Tõmban korraks käepidet, nagu tahaksin sisse astuda, aga pööran kohe ümber ja ruttan minema, kartes, et mind on nähtud. Aga kogu ülejäanud päeva hoian seda peos. Tema naha soojust.

2

SÖÖGIAJAL JÄÄN ALATI viimaseks. Redutan nurgas, kui praostiproua raske pudrupoti lauale tõstab. See tossab ja on väljastpoolt must nagu surm, justkui otse põrgutulest võetud. Aga puder on seal sees hele ja kuldne, pisut tükiline ja kreemjas, kleepub puust pajalusika külge. Brita Kajsa segab putru laia labidatoolise puulusikaga, lükkab selle põhja ja tõstab uuesti ülespoole, teeb õhukese pealiskihi katki, nii et heina- ja õietolmulõhn ulatub peretoa igasse nurka. Lapsed ja teenijad istuvad ja ootavad, ma näen nende kahvatuid nägusid, vaikivat näljamüüri. Karmil ilmel võtab ta kausid ja annab suurematele suure portsu ja väiksematele väiksema, annab teenijatele ja külalistele, kõik saavad oma osa. Seejärel langevad pead kummargile ja sõrmed põimuvad laua kohal kokku. Praost ootab, kuni kõik vait jäävad, laseb siis omagi pea kummargile ja tänab südamest meie kõigi igapäevase leiva eest. Siis söövad nad vaikides. Kuulda on ainult, kuidas suud mäluvad ja keeled limpsivad puulusikat. Suuremad tahavad juurde ja saavadki. Murtakse leiba, osavate näppudega nokitakse külma keedetud haugi, kala-luud seatakse lauale ritta nagu läikivad nõelad. Kui kõik hakkavad söönuks saama, heidab perenaine juhtumisi pilgu selle nurga poole, kus ma istun.

„Tule sina ka sööma.”

„Pole lugu.”

„Tule istu ometi, tehke Jussile ruumi, lapsed.”

„Ma võin oodata.”

Näen, et ka õpetaja pöörab ümber. Tema pilk on klaasistunud, näen selles valu, kuidas ta pingutab, et seda varjata. Napi noogutusega sunnib ta mind laua juurde astuma. Ulatan oma kopsiku, mille ma Karesuandos ise puust voolisin ja mis on minuga eluteel kaasas käinud, esiotsa oli see valge nagu rinnalapse ihu, aga aja jooksul on see päikesest ja soolast ja tuhandes vees loputamisest tumedaks läinud. Tunnen, kuidas kopsik läheb raskeks, kui perenaine pajalusika tühjaks koputab, ja näen, kuidas ta potiseinu kaabib, et juurde tõsta, aga siis olen ma juba tagasi oma nurgas ja istun põrandal, jalad ristas. Pistan paksu odramaitsega pudru kähku nahka – see on jõudnud jahtuda ja on nüüd sama soe kui minu suu. Tunnen, kuidas see läheb kurgust alla maolihaste vahele. Seal saab sellest jõud ja soojus, mis aitab mul elada. Ma süüan nagu koer, ahnelt ja valvsalt.

„Tule võta veel,” kutsub perenaine.

Aga ta teab, et ma ei tule. Ma süüan ainult ühe korra. Võtan, mis mulle anti, mitte kunagi rohkem.

Kopsik on tühi. Ma panen keele nagu padja selle nõgusale seinalle ja limpsan, lakun ja limpsin, kuni kopsik on puhtaks pestud. Tasakesi libiseb see mu taskusse. Mind toidabki see kopsik, mis tõmbab ligi seda sööki, mida parajasti on. Palju kordi olen olnud näljast ja nõrkusest kokku varisemas. Aga kui olen kopsiku välja võtnud, on sinna tekkinud kalapea. Või põhjapõdraveri. Või külmunud marjad mäenõlvalt. Iseenesest. Ja ma olen mälnud ja saanud oma jõu tagasi. Ma saan parasjagu, et päev üle elada. Rohkemat ma ei loodagi, just nii olen ma toime tulnud. Just sellepärast istun ma põrandal. Ma ei tüki ilmaski esile ega nõua, ei kraba nagu kaaren ega turtsu nagu kaljukass. Ennem hoian kõrvale. Kui keegi mind ei näe, siis jäängi varju. Aga perenaine, tema näeb. Ma ei nõua midagi, aga tema annab ikka. Tema sõnakehv lahkus,

ühesugune hoolimine kõikidest olevustest, olgu see siis lehm või koer. Kõik elav peab elama. Umbes nii.

Ma võin igal ajal kaduda. Nagu rännumees ikka. Täna olen siin, homme olen seal. Ajan ennast jalule, võtan oma pauna ja lähen. Ongi kõik. Vaene inimene saab niimoodi elada. Kogu oma vara kannan ma kaasas. Riided on seljas, puss vööl. Tuleraud ja tael, sarvest lusikas, soolakott. Kõik see kokku ei kaalu suurt midagi. Ma olen kerge ja mul on kiired jalad, enne kui keegi mu puudumist märkab, olen juba järgmises jõeorus. Ma ei jäta endast jälgi maha. Mitte rohkem kui mõni loom. Mu jalad sõtkuvad rohtu ja samalt, mis ajab ennast uuesti püsti. Kui ma tuld teen, siis kasutan vanu tuleasemeid, minu tuhk langeb teiste tuha peale ja muutub niimoodi nähtamatuks. Oma häda õiendan metsas, kaevan ühe mätta üles ja panen pärast tagasi. Järgmine teekäija võib sellele peale astuda, ilma et ta midagi märkaks, õrna inimeselõhna hais- tab ainult rebane. Talvel vean oma suusajälgi mööda lumevaiba pehmet taevast, lendan maapinnast paar küünart kõrgemal, ja kui kevad kätte jõuab, sulavad kõik mu kepitõuked ära. Inimene võib niimoodi elada, ilma rüüstamata ja lõhkumata. Ilma tegelikult olemas olemata. Olles nagu mets, nagu suvised lehed ja sügisene kulu, nagu südatalvine lumi ja arvutud pungad, mida kevadpäike haub. Kui ma ükskord kaon, siis poleks mind siin nagu olnudki.

3

MU ÕPETAJA VAEVLEB. Ma näen, kuidas tema huuled tõmbuvad krampi, muisutavad ja matsuvad ümber sõnade, mis ei taha sündida. Tema vaenlased trügivad üha lähemale, päevagi ei möödu ilma uute hoopide ja mõnitusteta. Ja tema saab ennast kaitsta ainult sulega. Nende mõökade ja nuiade vastu tõstab ta oma sule, aga sõnad ei taha tulla. Iga kord on mul tahtmine ennast lüüa, ennast kõvasti näpistada, et teda vaevast vabastada. Teha ükskõik mida, mis laseks valguse tema sisse. Ta võiks olla minu isa. Ma mõtlen temast nii, aga kui ma seda ükskord mõista andsin, sai ta kurjaks. Ma sain aru, et õpetaja ärapööratud pale õhetab. Ma istun kaltsuvaibale nagu koer. Ma ootan truult, võin seal mitu tundi lamada, koon käpal, valmis temaga igal ajal kaasa minema.

Tema otsmikul on aastatepikkusest mõtlemisest tekkinud vaod. See on must, võib-olla tubakamahlast, võib-olla lambitahi tahmast. Juuksed on pikad ja ripuvad rasvaste salkudena, aeg-ajalt lükkab ta neid kõrvale nagu puuoksi metsas. Üksipäini rajab ta endale teed läbi varjude ja kinnikasvanud soode, kus enne teda ei ole keegi käinud. Aga päris üksi ta siiski ei ole. Mina käin vaikides tema järel, koonupidi tema jälgedes, järgnen ülespidi ninadega saabaste tõrvatud nahale, saapaheina sahinale, püksisäärte niiskele villale. Ta rühib edasi tundmatuse poole, aga mina olen kogu aeg

seal. Mul on kõht tühi, aga ma ei kurda. Käin järel nagu vari, olen tema kandade külge kleepunud.

Ühel oma matkadest istusime allika äärde maha. Kui me janu kustutasime, vaatas ta mind mõtlikult kõrvalt.

„Kuidas saada heaks inimeseks?” küsis ta viimaks.

Ma ei osanud midagi kosta.

„Kuidas saada heaks, Jussi?” käis ta peale. „Mis tähendab olla hea inimene?”

„Ei mina tea,” kogelesin ma.

Õpetaja vahtis mulle endiselt otsa, temast kiirgas eredat valgust, kuumust.

„Aga vaata nüüd meid, Jussi. Vaata ennast ja mind. Mis sa ütlesid: kumb meist on hea?”

„Õpetaja.”

„Ära ütle mulle õpetaja, kui me metsas oleme.”

„Tähendab ... praostihärra.”

„Ja miks?”

„Sest praostihärra on hingekarjane. Teie jagate meile jumala-sõna, teie võite Issanda nimel patte andeks anda.”

„See on minu amet. Kas amet üksi saab inimesest hea inimese teha? Kas halbu vaimulikke ei ole olemas?”

„Ei-ei, seda ma küll ette ei kujuta.”

„Vaimulikke, kes joovad. Kes hooravad. Kes peksavad oma naise vaeseomaks. Mina olen küll säärestega kokku puutunud.”

Ma ei vastanud. Vaatasin üksisilmi tossavat torikut, millel me hõõguda lasime, et sääseparvi eemal hoida.

„Vaata ennast, Jussi. Sa ei priiska. Sa ei joo.”

„Sest ma olen vaene.”

„Sa ei suurusta. Kui midagi pakutakse, astud sa viimasena ligi, kui keegi sind kiidab, lükkad sa kiituse tagasi.”

„Ei lükka, praostihärra, ma ainult ...”

„Tihti ei pane ma tähelegi, et sa oled kaasas. Pean tagasi vaatama ja sind nägema, et kindel olla. Sa oled nii vaikne, et kaod ära, kuidas saad sa siis halb olla?”

„Aga praostihärra teeb palju rohkem head.”

„Kas see tuleb Jumalast, Jussi? Mõtles, mõtles. Võib-olla on see auahnusekurat, kes mulle kõrva sosistab? Kes ahvatleb maise au ja uhkusega. Ma loodan, et pärast surma mäletavad inimesed mind kui üht suurmeeste seast. Aga sina, Jussi, kaod nagu vari, mida pole olemas olnudki.”

„Ma olen rahul sellega, mis mulle antud on.”

„On see tõesti nii?”

„Mhmmh.”

„See teebki sind heaks. Sa oled kõige sõbralikum, kenam inimene, keda ma olen kohanud.”

„Ei, praostihärra ...”

„Oled küll, Jussi. Aga oota. Kuula nüüd. Oled sa seega hea inimene?”

„Mina ei arva nii.”

„Jah, võib-olla sa lihtsalt elad nii, nagu loomus käsib. Sina ja mina oleme iseloomu poolest väga erinevad. Ja sellepärast ma kõrvutangi nii tihti meid kahte. Kumb meist käib õiget teed, kuidas peaks inimene tegelikult elama? Ma teen palju head, see on tõsi. Aga ma teen ka halba, soetan vaenlasi, solvan oma vastaseid ja tambin neid mutta. Aga sina pöörad teise põse ette.”

Ta nägi, et ma tahan vastu vaielda, ja tõstis käe.

„Oota, Jussi. Kas see teeb sind heaks? Kas Looja mõtleski seda nii?”

Vaatasin tükk aega läikivate rohekalt helkivate kärbsesilmadega parmu, kes kõndis mööda tema püksisäärt. Asjata proovis parm läbi riide hammustada.

„Ma õpetasin sind lugema, Jussi. Sa laenad mu raamatuid, sa teed edusamme. Ma näen, et sa mõtled, aga mida sa oma mõtetega

teed? Kui keegi hakkab sinuga tüli norima, siis sa taganed, võtad oma pauna ja lähed minema. Paged üle mägede põhja poole. Kas me nii peamegi maailma hullusele vastama? Mõtles, Jussi. Kas see on õige tegu, et sa kunagi vastu ei hakka?”

„Ma vilets ussike ja rännumees.”

Praost ei suutnud naeratust tagasi hoida, kui ma tema lemmiklaulu tsiteerisin.

„Sa oled vaatleja, Jussi. Ma olen seda tähele pannud, sa uurid maailma enda ümber, eks ole?”

„Jah, aga ...”

„Sa tahad aru saada, kuidas maailm ja inimesed loodud on. Aga kas sa kannad oma talendi eest hoolt? See on minu küsimus sulle, Jussi. Mida sa teed selleks, et maailma kurjusega võidelda?”

Ma ei osanud midagi kosta. Mulle tuli klomp kurku, tundsin, et mind süüdistatakse ebaõiglaselt, mul oli tahtmine minema tormata ja ta maha jätta. Oma kiirete jalgadega oleksin peagi kättesaamatult kaugel. Ta nägi minu piina. Kummardus lähemale ja pani käe mu käsivarrele. Niimoodi hoidis ta mind tagasi. Sidus nõõri mu tiiva külge, nagu ma oleksin meeletult rapsiv varblane.

Just praost õpetas mind nägema. Et ainuüksi pilguga saab muuta maailma enda ümber. Kogu oma lapsepõlve olin rännanud läbi mäeorgude ja kasemetsade, kõndinud üle männinõmmede, kahlanud õõtsuvates soodes. See maastik oli minu oma, läbi ja lõhki tuttav, see karm põhjamaa oma kiviste jõerandade ja looklevate loomaradadega.

Ja ometi polnud ma näinud peaaegu midagi.

Mäletan, kuidas praost võttis mind kaasa ühele oma „ekskursioonile”. Mu märss oli täis toitu ja joonistamisasju ja paksu halli paberit ning me kõndisime maha tubli tüki maad. Õhtu hakul asusime laagrisse ühte *lehto*’sse, mille ümber oli pehme

mosaiiigitaoline soomaastik. Olime mõlemad väsinud, ma tegin tule üles ja hakkasin ööaset valmis seadma. Tema murdis leivakakke ja lõikas kuivatatud lihast ribasid, kui me kuuseokstel istudes keha kinnitasime. Säased pinisesid ja hammustasid. Praost pakkus mulle pigiõli, aga mina tõmbasin enda kõrval kasvava taime varre küljest peotäie okkataolisi lehti, rebisin katki ja hõõrusin nendega randmeid. Taimel oli vürtsikas lõhn ja putukad hoidsid eemale.

„Sookail,” ütles ta.

„Mis asi?”

„See taim, millega sa ennast hõõrusid. *Ledum palustre*.”

„*Ledum* ...?” pomisesin ma.

Ta tõusis jalule, pilk indu täis.

„Tule kaasa!”

Jätsime märsid laagriplatsile. Männinõmm lõppes kallakuga ja peagi tuli kuiva maa asemele märg, õõtsuv soo. Panin tähele, kuidas ta läks indu täis, tema samm muutus kiiremaks, kael vajus kummargile ja pilk vilas igas suunas.

„Ma olen ammu tahtnud seda rohtaeda külastada,” ütles ta. „Ja viimaks ometi seisan ma siin kõige selle rikkuse ees.”

Vaatasin. Meie ees oli soo. See oli suur ja lai ja märg.

„Mida sa näed, Jussi?”

„Mitte midagi.”

Ta pööras poolest saadik ringi ja muigas.

„Mitte midagi? Aga kõik see siin?”

„Rohi.”

„Ei, Jussi. See ei ole rohi. See on tarn.”

„Ahah, tarn. No siis näen ma tarna.”

Ta tõmbas sügavalt hinge ja vaatas soo poole. Sain aru, et sinna me lähemegi. Oli juuli algus ja vesi ikka veel kõrge. Meil olid seljas üleni katvad riided ja me mässisime rätiku ümber kaela, kaitseks laugastes sigivate söödikupilvede eest.

„Sellest punktist näen ma rohkem kui kümmet liiki, Jussi. Ma räägin praegu ainult tarnast. Ja siis veel paju, see salapärane perekond, kas paned tähele, kui palju liike siin on. Näed sa neid?”

„Ei.”

„Ja vaata sinna! Neid uurime homme lähemalt, näe, kui uhked nad on!”

„Kas praostihärra mõtleb neid lilli?”

„Orhideed, Jussi. Orhideed meie karmil põhjamaal. Näe, siinsamas sinu ees!”

Vaatasin alla. Minu jala kõrval turritas väike vars, oleksin sellele äärepeat peale astunud.

„Vaata hoolega, Jussi, kummardu alla. *Orchis*. Õis on ebakorrapärane, õielehti on koos huulega kuus.”

Vars oli neid tumeroosasi õisi täis. Ta hoidis varrest ettevaatlikult kinni, ma pidin põlvili laskuma, et korralikult näha.

„Lähemale, Jussi, lähemale. Ja nüüd nuusuta.”

Küünitasin ninasõõrme päris ligidale ja tõmbasin õhku ninna. Õrn, vaevumärgatav magus lõhn välgatas korraks ja kadus.

„Kas tundsid? Kas tundsid midagi?”

„Jaa ...”

„Ma arvan, et niimoodi lõhnab Jumal.”

Seal, kus ma olin enne näinud ainult puid, rohtu ja sammalt, kohtasin nüüd tuhat korda suuremat rikkust. Igal pool, kuhu ma pilgu pöörasin, ootasid uued avastused. Ja kõike oli võimalik nimepidi nimetada, kõigel oli oma lehekülg Jumala tohtutus leksikonis. Imeline oli tähele panna, kui palju palgeid igal väiksel taimel olla võib. Avastada suurendusklaasi abil, et vars on kaetud hõbehallide karvakestega, et leheserv on saagjas või lainjas või hambuline, ning et need omadused ei ole juhuslikud, vaid igaüks neist kuulub looduses oma liigiga kokku.

Praost seletas, et kõik taimed jagunevad sugukondadesse ja perekondadesse. Et üheidulehelistel on rööpsed leherood nagu kõrrelistel ja liiliatel. Aga kaheidulehelistel on üks keskrood, millest hargnevad külgrood nagu kaselehtedel. Miks mõned taimed uhkeldavad värviliste õisikutega nagu vesiroosi kroon või põdrakanepi tõrvik. Neid taimi viljastavad putukad. Mõne teise õisi ei ole aga nähagi, näiteks lepa või kõrreliste hallid või rohekad õied, mille õietolmupilvi tuul laiali kannab. Nelja kroonlehega õied kandsid nime *Cruciferae*, luuataolised olid *Umbelliferae* ning leidus ka korvikujuliste õitega ja liblikõielisi taimi. Praost jäi rikkalikult õitsevat sood nähes seisma ja kurtis ohtes, et elu on liiga lühike, liiga napp, et kõike seda vastu võtta. Siis laskus ta põlvili ja võttis suurendusklaasi välja, et uurida napilt sõrmepikkust vart, mida ta oli märganud.

Õpetaja õpetas mulle mälu saladust. Teadmised jäävad kõige paremini meelde silmade kaudu. Kui kohtad taime, mida sa ei ole varem näinud, tee kõigepealt tiir ja vaata seda igast küljest. Seejärel kummardu ja uuri täpsemalt lehtede iga pisematki osa, leherootsu, varre kuju, tupplehti, õietolmu värvi – uuri kõike teraselt. Sel moel jääb sulle pähe pilt. Ja järgmisel korral, kui sa seda taime kohtad, tärkab sinus äratundmisrõõm. Raskem oli meelde jätta nimesid, kogu seda ladina keelt, nende puhul kasutasin kordamist. Kui olin kuulnud, et valge õievahuga angervaksa nimi on *Filipendula ulmaria*, püüdsin seda endamisi korrata mitukümmend, koguni mitusada korda, ja ometi võis see olla juba tunni aja pärast meelest läinud.

Pärast lugematuid matku praosti seltsis hakkasin teistmoodi nägema. Taimedest ja puudest said sõbrad, indiviidid, keda ma õppisin tundma kui elavaid olevusi. „Ah et siin seisad sina ja peesitad päikese käes. Ja seal on su vend ja õde.” Ma tundsin äratundmisrõõmu, kui suvi kätte jõudis, ootasid kohtumist iga taimega ja sain teada, millal nad õitsevad. Taimedega tutvust tehes

muutus mu silm kõige ebatavalise suhtes teravaks. Keset märga kuusemetsa võisin kohata midagi uut ja tundmatut. Varem oleksin midagi mõtlemata sellele peale astunud. Aga nüüd jäin seisma ja näitasin näpuga. Praost noogutas rõõmsalt.

„*Corallorhiza trifida*,“ ütles ta. „Koralljuur. Siin põhjamaal mitte just tavaline, tubli, Jussi, tubli.“

Tema kiitus pani mul põsed õhetama ja ma kummardusin kähku. Tundsin ära orhideedele tüüpilise kuju, kuus õielehte ja isemoodi kujuga huule, ja hakkasin vuristama: *Corallorhiza trifida*, *Corallorhiza trifida* ...

Lootsin ka temaga peagi sõbraks saada.

4

ÜHEL ÕHTUL SEISIME praostiga tema töötoas ja pressisime oma viimaseid leide. Olime need leidnud Kengise lähedalt madalsoost, iseäranis mõned ilmetud tarnavarred olid pannud praosti värisema nagu jahikoera. Ettevaatlikult olin need isendid tema botanisiiris koju toonud, juur õrnalt välja kaevatud ja pehmesse riidesse mähitud, ja nüüd aitasin tal vahetada niiskeid halle paberilehti kuivade vastu, et taimed kõige paremini säiliks. Üheskoos pingutasime taimepressi: keerasime pressirulli, kuni nõõrid naksatasid, ja kinnitasime pulkadega paika.

Keset seda tööd kuulsime, et välisuks läks lahti ja võõras hääl hüüdis kirikuhärrat. Peagi kostis koputus ja nägime praosti tütar Selmat paakil uksest ettevaatlikult sisse kiikamas.

„Isa?”

Praost pühkis käed kaltsu sisse kuivaks ja korjas kokku tubaka, mis ma olin talle just rulli küljest lõiganud.

„Tulen.”

Samal hetkel läks töötoa uks pärani ja sisse marssis tugeva kondiga noormees. Temas oli midagi ebameeldivat, pilk oli kuidagi äraolev, tegi olemise rahutuks. Tundsin, et minu sees ärkavad häirekellad, ja sain kohe aru, miks. Mees kartis.

„*Kirkkoherra,*” kogeles ta soome keeles, „kirikuhärra peab tulema.”

Praost silmitses külalist rahulikult. Tema näost ei paistnud pahameelt meie eksitamise pärast. Ometi teadsin, et siin, oma kirjutustoas, nõudis ta rangelt töörahu. Nüüd seisis siin see mees, higi nina otsast tilkumas, särk läbimärg, nagu oleks ta pikalt jooksnud. Asja pakilisuse rõhutamiseks tegi ta kätega kramplikke liigutusi, nagu taoks midagi.

„Mis juhtus?”

„Ta on ... me ei tea ... ta oli lehmadega metsas.”

„Kellest sa räägid?”

„Meie tüdruk Hilda ... Hilda Fredriksdotter Alatalo.”

Teritasin seda nime kuuldes kõrvu. Ma teadsin seda naist. Ta teenis ühes siinkandi talus, olin teda tihti koos pererahvaga kirikus näinud. Ümmargune ja kahvatu nöpsninaga tüdruk, aeglasevõitu liigutustega. Tal oli alati taskurätt peos nagu vanamutil. Härdaks muutudes pühkis ta sellega silmi ja nina.

„Jah?”

„Tüdruk ... Ta on kadunud. Praostihärra peab kohe tulema.”

Praost heitis pilgu minule. Aeg oli hiline ja me olime pikast matkapäevast väsinud. Aga oli suvi, öö läbi oli valge. Noormees pani meie kõhklemist tähele ja hakkas koha peal tammuma, ta oli seda nägu, nagu tahaks praostist kinni haarata ja ta vägisi minema tirida.

„Me tuleme,” ütles praost. „Jussi, anna talle juua.”

Ruttasin peretuppa ja ulatasin meie higisele külalisele veekopsiku. Ta jõi nagu hobune.

Kellaaeg oli hiline, kui me nende tallu jõudsime. Meie kutsuja nimi oli Albin ja ta oli kõige vanem perepoeg. Kogu tee jooksis ta viiskümmend sammu eespool, ootas meid järele ja pistis siis jälle jooksu. Mina ja praost hoidsime ühtlast ja kindlat sammu, vilunud matkajad nagu me olime. Kui me taluõue jõudsime, tuli pererahvas välja meile vastu, küllap nad olid teed akendest silmas

pidanud. Seal olid peremees ja perenaine ja nende sabas kari lapsi, juuksed unest sakris. Peremees ja poeg ei mallanud meile midagi pakkuda, vaid hakkasid kohe mööda rada metsa poole minema. Meie kõmpisime kohe järele. Päike lähenes põhjas silmapiirile, kui me läbi tihniku ragistasime. Peremehe nimi oli Heikki Alalehto, ja ta rääkis hakitult ja laialivalguvalt, et tüdruk Hilda oli hommikul lehmadega metsa läinud nagu ikka. Aga õhtul polnud ta lüpsiajaks koju tulnud. Suurem osa karjast oli ise lauda juurde lonkinud, aga tüdrukust polnud kippu ega kõppu kuulda.

„Võib-olla otsib tüdruk mõnda kadunud lehma?” pakkus praost.

Heikki oli päri, et see on võimalik. Aga nii kaua polnud ta kunagi ära olnud.

Aeg-ajalt hõikasid nad tüdruku nime. Nende hääled kajasisid kaugelt kaljurünkalt vastu. Mina ja praost kõndisime vaikides, ma nägin, et tema pilk peatus ühel *Gramineae*'l, mis näis talle tundmatu olevat, ja märkasin, et ta noppis isendi kähku üles ja pani oma märssi.

Sügaval metsa sees jõudsime lihtsa laagrikoha juurde. Kustunud lõkkeasemel olid mõned poolpõlenud oksad.

„Siin peab ta tavaliselt lõunat.”

Heikki tahtis tuleasemele lähemale astuda, aga praost hoidis teda käsivarrest tagasi. Tükk aega seisis praost vaikides ja uuris seda paika. Tema pilk rändas tuleasemelt kuuse küljest lõigatud okstele, mille peal tüdruk oli istunud. Väike piimamannerg oli ümber läinud, kaas oli lahti tulnud ja sambla sisse oli valgunud hapupiimaloik, nii valge, et näis seestpoolt helendavat. Praost kallutas oma pea minu pea ligi.

„Mida sa näed, Jussi?” küsis ta vaikselt.

„Seda et ... Hilda on siin istunud ja lõunat pidanud. Tuld teinud. Ja siis on ta hapupiimamannergu ümber ajanud.”

„Kas sa tead, et seda tegi tema?”

„Eei ... ega vist ei tea.”

„Kasuta silmi. Räägi mulle, mis juhtus, Jussi.”

Tema hääl oli tasane ja samas pingul. Kannatamatu liigutusega lükkas ta silmade ette kippuva juuksetuka tagasi. Pingutasin, et iga pisiasja tähele panna, püüdsin tüdruku pilti silmade ette manada.

„Hilda istus lõkke ääres ja pidas lõunat. Küllap keskpäeval, kui päike oli kõige kõrgemal. Enamasti läheb just siis kõht tühjaks. Aga äkki juhtub midagi ja ta jookseb minema. Või noh ... võib-olla ei jookse, aga ma arvan siiski, et jookseb. Tundub nii. Ja siis võib-olla ... noh, eksib ära. Ei oska tagasi tulla. Nii võis ehk juhtuda. Vähemalt minu meelest.”

„Võta arvesse ainult seda, mida sa näed,” märkis õpetaja ja näp-pis alahuult. „Piirdu faktidega: mis meie ees on?”

Sain aru, et ta polnud minuga rahul. Teritasin tükk aega silmi ja katsusin sellest paigast midagi rohkemat välja lugeda.

„Pearätik ripub ikka veel põõsas. Ta ei jõudnud seda kaasa võtta, kui ära läks. Niisiis oli tal vist kiire.”

„Väga hea, Jussi.”

Heikki tammus, tema kannatus oli nähtavasti otsas. Ta tahtis, et me lõpetaksime jutu ja hakkaksime otsima, aga praost andis selgesti märku, et me peame ootama. Ta pani silmad pooleldi kinni ja kissitas.

„Pearätik on põõsa külge kuivama riputatud,” ütles ta. „Niisiis võib arvata, et oli keskpäev ja nii palav ilm, et tüdruk higistas. Palavusest hoolimata tegi ta tuld, et suits sääski peletaks. Tuli põles, kui tüdruk ära läks, aga on nüüd kustunud. On näha, et oksad on keskelt ära põlenud ja tuul on kerge tuha ida suunas pohlavartele kandnud. Praegu on tuulevaikus, aga pärast lõunat oli läänetuul. Niisiis on tema kadumisest mitu tundi möödas. Kas ta oli üks?”

„Ee ... arvan küll. Või tähendab, olen kindel.”

„Miks?”

„Kui tal oleks olnud külaline, oleks ta räti pähe pannud, korralik tüdruk nagu ta on.”

„Võimalik. Igatahes istus ta ja nosis leivatükki, kui midagi juhtus. Hapupiimanõu läks ümber ja leiva pillas ta samblasse.”

„Pillas ... aga leiba siin ju pole?”

Praost näitas näpuga kuivanud männile sealsamas meie kõrval.

„Näed, mis seal oksa peal on? Õhukesed valged kübemed. See on kuivanud hapupiim. Väikesed linnud on mitu korda hapupiima sisse astunud ja oksale tagasi lennanud. Niisiis oli hapupiimaloigus midagi söödavat, arvatavasti leivatükk.”

„Jaa, muidugi!” hüüatasin ma imetlevalt.

„Niisiis tormab tüdruk siit minema. Näed ju jälgi sambla sees. Nii pikki samme teeb inimene joostes.”

Alles nüüd panin tähele vaevumärgatavaid lohke, millele ta osutas.

„Aga seal on ju ... seal on ka suuremad jäljed?”

„Väga hea, Jussi. Kellegi jäljed, kes oli tüdrukust suurem. Ja raskem – näed ju, et jäljed on sügavamad.”

Heikki, kes oli seisnud ja meid kuulanud, hüüatas äkitselt. Enne kui praost jõudis teda tagasi hoida, jooksis ta ühe männitüve juurde ja näitas näpuga. Koorel olid värsked kriimud. Heikki tõmbas näpuotsaga üle sügavate vagude.

„*Karhu!*” ütles ta, pilgus õudus.

„Karu!” kordasin ma kohkunult.

Praost uuris küünejälgi hoolega.

„Peame inimesed otsima kutsuma,” ütles ta. „Keegi peab lensman Brahele sõna viima. Ma kardan, et vaese tüdrukuga on midagi halba juhtunud.”

Heikki noogutas ilmselgelt vapustatult ja heitis suveöös ümberringi hirmunud pilke. Jooksujalu hakkas ta rada mööda talu poole tagasi minema. Praost jäi aga paigale. Nägin, kuidas ta tõstis manngu ettevaatlikult üles ja uuris seda igast küljest. Siis pistis ta näpu maha valgunud hapupiima sisse ja sorkis seda, ajas hapupiima laiali ja sai näpu vahele midagi pikka ja peaaegu nähtamatut.

Sain aru, et see on juuksekarv. Ta pühkis selle puhtaks, mähkis lapi sisse ja pistis taskusse. Sama suure hoolega uuris ta tüdruku märssi, mis seisis ikka veel avatult mätta najal. Midagi ütlemata uuris ta veel kord küünejälgi puul. Tähelepanelikult hakkasime jälgi mööda minema. Nägin, et praost kummardus ja korjas midagi üles, ja siis läksime edasi. Umbes viiskümmend sammu olid jäljed selged, siis muutus maapind kõrgemaks ja kõvemaks. Jälgi oli raskem näha ja peagi kaotasime need sootuks silmist.

Üha ärevama südamega läksime tagasi Heikki talu poole. Ma hõikasin Hilda nime ja vaatasin murelikult ringi. Tihe pajuvõsa tundus ühtäkki ohtlik. Seal võis peidus olla midagi suurt. Iga hetk võis ta välja karata ja kihvad mu kaelasoontesse lüüa. Praosti huuled liikusid, ta näis iseendaga aru pidavat, või siis ehk kõrgemate vägedega. Ma ise võtsin kätte jämeda roika ja vehkisin sellega. Aeg-ajalt pörutasin sellega vastu puutüvesid, millest me mööda läksime, ja kuulsin, kuidas tuhmid kolksud suveöö udulooride vahele veeresid.